

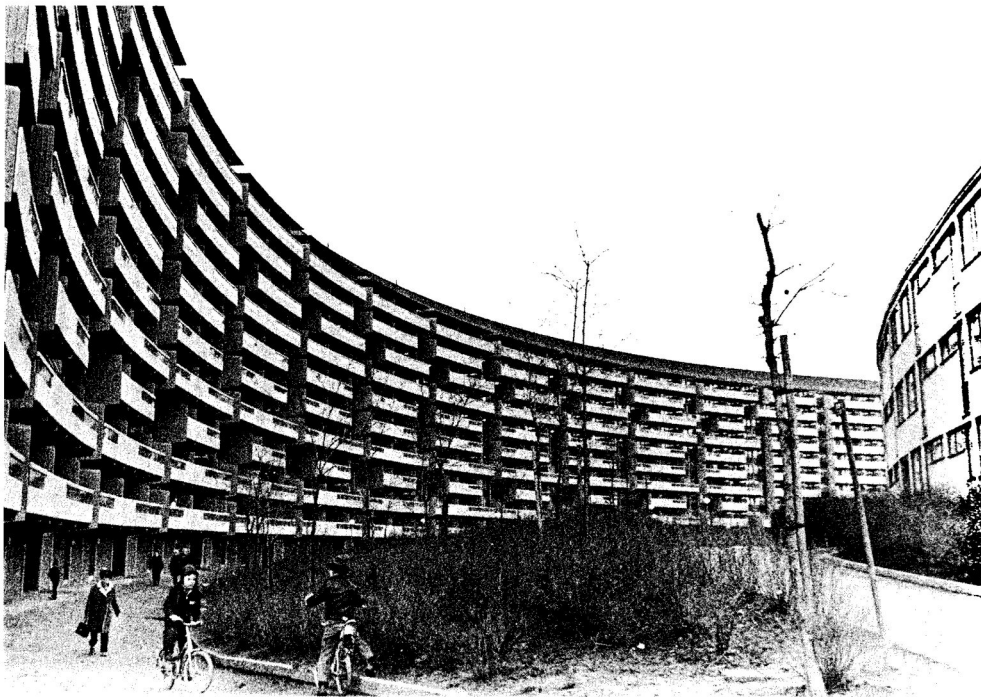
ALMIBLADET

Alternativ Stads miljötidning

Specialnummer om storstad och glesbygd

1 kr

Ingen säger att man måste bo i ett flera hundra meter långt mastodonthus. Men vad gör man, när man måste stå i bostadskön i sex år för att få bo i ett två-eller trevåningshus.

Ingen säger att man måste åka bil till jobbet. Men vad gör man när man bor i en förort tre mil från stan och bussen bara går en gång i timmen. Ja, inte cyklar man i alla fall.

Ingen säger att man måste handla i det stora snabbköpet i det nya köpcentrumet. Men vad gör man när den lilla speceriaffären tvärs över gatan slagit igen.

Visst har vi valfrihet i Sverige, säger dom. Det är bara i Sovjet och andra diktaturer man tvingar folk.

Och det är klart. Ingen säger DU FÅR INTE bo i Norrbotten, Jämtland eller Dalsland. Ingen säger DU MÅSTE flytta till Stockholm, Göteborg eller Malmö.

Ingen säger ens DU KAN INTE bo i Norrbotten, Jämtland eller Dalsland. Man tar bara bort arbetsplatser, drar in kommuniker, lägger ner skolor och sjukhus och butiker och överläter i sann demokratisk anda till den enskilda att välja var han vill bo.

Stockholm växer och ska fortsätta att växa. Om knappt 30 år ska det bo en miljon människor till i Stockholm.

Det var efter kriget som tillväxten i Stockholm

Folkmängden ökar, trafiken växer och planeringen blir ett rent tekniskt problem. Var ska vi bygga förorterna? Hur ska trafiken klara alla människorna? Var ska alla företag placeras som vill vara i Stockholm?

Det är dessa problem regionplanen försöker lösa. Den är en teknisk lösning för hur Stockholms tillväxt ska ske. Men en självklar förutsättning är hela tiden att Stockholm ska växa.

"Idag har vi valfrihet"

Man förklarar Stockholms tillväxt med att folk hellre vill bo där eftersom det finns bättre jobb, större valmöjligheter, bättre utbildningsmöjligheter och mer nöjen. Därför växer Stockholm, säger man.

Men på landsbygden och i mindre orter läggs jordbruken ner och småindustrin får slå igen. Man »strukturratio-

satte fart ordentligt. Det fanns inte tillräckligt med bostäder åt alla som flyttade in. Vägarna räckte inte till för alla bilar. »Kösamhälle», sa man. »Varför planerar dom inte bättre?». Så började anpassningsplaneringen.

Landshövdingens befolkning får pendla milsvis för att arbeta i tätorternas industrier. Om det finns något jobb där. Man måste kanske flytta till en stad.

Är det valfrihet? När man inget hellre vill än att stanna kvar. Om det bara gick att försörja sig.

Det är företagen som har valfrihet

Företagen etablerar sig där dom finner det vara bäst. Den rättigheten finns inskriven i lagen.

Ju större och tätare befolkat ett område är, desto bättre. Ju närmare kommunikationer, hamnar, förvaltning och beslut desto attraktivare. Därför lägger sig företagen gärna i Stockholm. Inte så mycket den rena tillverkningsindustrin, men desto mer huvudkontor och

försäljningsavdelningar. De stora organisationerna, som LO, SAF och Lantbrukarnas Riksförbund finns också här. Liksom all högre statlig förvaltning.

Men detta förklarar väl inte hela tillväxten?

Nej, men kring »toppgubbarna» flockas en mängd konsulter och experter (60 % av Sveriges arkitekter finns i Stockholm).

Och inte nog med det

Dom människor som flyttar hit för att arbeta måste ha bostäder, skolor, daghem, sjukvård och annan service. Det för med sig att ännu fler människor måste flytta hit: byggnadsarbetare, lärare, sjukvårdspersonal osv.

Så växer Stockholm.

Varför

special-

nummer?

Ett av de stora hoten mot den mänskliga miljön är den snabba tillväxten av redan stora städer. Ändå får utvecklingen fortsätta som inget hänt, som om ingen miljödebatt funnits, som om inga sociala missförhållanden nånsin uppdragats.

Vad kan det bero på?

Är det för att vi inte känner till varför städer växer? Och inte kan göra något åt det?

Knappast! För vi vet mycket väl vad som förorsakar tillväxten. Dels beror den på att det föds fler än det dör. Dels på att det flyttar in fler än det flyttar ut.

Och varför folk föds vet vi i dag. Ingen tror längre på storken. Lite mer problematiskt kan det vara att få fram varför folk flyttar till storstäder i så omfattning. Teorierna är många, men genom att se till utvecklingen inom olika nationer, kan man kanske komma sanningen på spåren. Genom att jämföra storstäder i olika länder kan man kanske få ytterligare ledtrådar. Städernas historiska utveckling kan också ge en ledtråd.

Så långt komma kan det vara dags att fråga hur den förödande storstadskoncentrationen ska kunna brytas. Om FN kan klara av det? Om politikerna i de enskilda länderna kan göra det? Eller om det krävs en insats av oss alla!

Urbaniseringen i Sverige

Riksplanen, 5

Ledstjärna i industrins kölvatten

Ska hela landet avfolkas?, 6

Om folkomflyttningarna i Sverige

Östergötland — glesbygd?, 7

Allt kan inte mätas i pengar, 8

Om dom krafter och värderingar som ligger bakom urbaniseringen

Nya hot mot Kungsan, 17

Arsenalsgatans vara eller icke vara — pudelns kärna

Projekt Arsenalsleden, 20

Från planerarens skissblock eller Urban Isering får en idé

Urbaniseringen i andra länder

Ruhr — New York — Tokyo, 10

Spåren förskräcker

Så började eländet — London, 12

Om urbaniseringens historia

Moskva, 13

Byråkratins högborg

En del försöker, 14

Kina — Kuba — Tanzania

Vad gör FN (inte) åt Storstadstillväxten?, 16

Miljöaktioner i Sverige och utomlands, 18

Människor samarbetar överallt

Riksplanen

Vi har hört mycket om den sk. Riksplanen på sista tiden och om hur den ska se till att det blir ordning och reda här i landet. Men man kan fråga sig vad för slags ordning och reda.

Riksplanen heter egentligen »Hushållning med mark och vatten». Den är en kartläggning av var miljöfarliga industrier finns i dag och var dom ska finnas i framtiden. Man har gjort så att man frågat industrierna vad dom har för planer för dom närmaste 30 åren. Hur mycket dom tror sig växa — och var. Sen har man försökt bedöma vilka områden som är mest värdefulla ur natursynpunkt.

Som resultat av det här arbetet har man fått fram konfliktområden dvs områden där industrins och naturvårdens intressen kolliderar. Det är fram-

förallt i kustområdena, där kraftverk, oljeraffinaderier, kemiska industrier och andra präktiga miljöförstörare vill ligga och där människorna av naturliga skäl vill vara på sin fritid.

Brofjorden

Ett sådant område är Brofjorden, en fortfarande orörd fjord och därför värdefull för både fritidsfolk och forskare. Där ville OK bygga sitt nya stora oljeraffinaderi. Vad hände?

Jo, OK fick bygga. Senare har det sipprat ut att OK haft ett erbjudande att bygga sitt raffinaderi i Göteborg tillsammans med ett annat oljebolag. Något som man nogsam hemlighöll för regeringen innan ärendet avgjordes, för enligt OK:s snäva företagsekonomiska beräkningar var Lysekil vid Brofjorden bättre än Göteborg.

Och efter detta har Riksplanen snällt anpassat sig och ska öppna Brofjorden för ännu mer smutsig industri. Detta trots att det redan finns tre »förstörda» områden på Västkusten: Stenungsund, Göteborg och Värö.

Företagen bestämmer

Riksplanen är ett praktexempel på anpassningsplanering. Industrierna talar om var dom vill ligga och staten skyndar sig att göra upp en plan som nästan helt rättar sig efter deras önskemål. Den kommer att leda till att avfolkningen av glesbygden kommer att gå ännu snabbare och att flera kustområden kommer att förstöras. Samtidigt kan man vara generös nog att avsätta en del områden för friluftslivet. Det är av någon anledning ofta såna områden, som industrin inte är intresserad av.

Ska hela landet avfolkas?

När man läst om hur många som ska bo i Stockholm är det lätt att undra: Ska hela landet avfolkas? Nej, men en väldig omflyttning ska ske från mindre till större orter.

Landsbygden och dom mindre orterna ska visserligen avfolkas men alla ska inte längre flyttas till dom alla största städerna. Man har kommit på något som man kallar »storstadsalternativ», och som man anser på ett bättre sätt ska ta hand om dom människor som ju »måste» flytta från den olönsamma landsbygden. Industrin har nämligen upptäckt att kostnaderna i dom mycket stora städerna börjar överstiga förtjänsten. Man skulle tjäna mer på att förlägga verksamheten till städer med 100 – 200.000 invånare. Till detta försöker nu staten anpassa planeringen. Utflyttningen av statliga verk t. ex. går endast till sådana »storstadsalternativ».

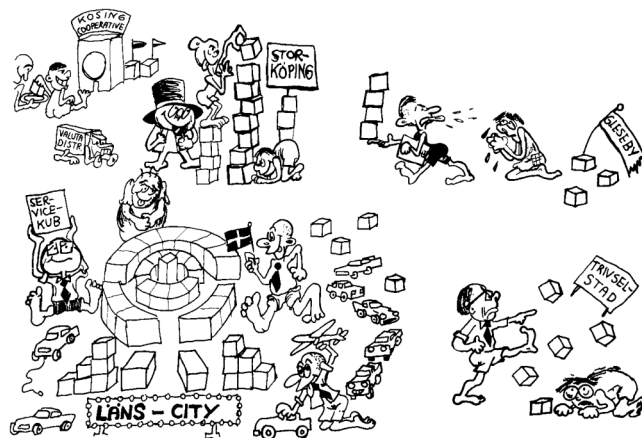
Ett orternas kastsystem

Länsstyrelserna har efter direktiv från inrikesdepartementet utarbetat något som kallas Länsprogram 70. Varje län har ett sådant. Där har dom delat in alla orter, eller rättare kommuner, i fem olika klasser, den sk ortklassificeringen. Förutom »storstäder» och »storstadsalternativ» finns det »regionala tillväxtcentra», »serviceorter» och »övriga orter».

Utlokaliseringen av statliga verk

Genom att flytta ut statliga verk från Stockholm försöker politikerna få oss att tro att dom vill hejda storstadstillväxten.

5.500 arbetsplatser ska »utlokaliseras» till Norrköping, Gävle, Sundsvall och sex andra s.k. Storstadsalternativ. Och det är ju bra. För då behöver inte alla akademiker bo i Stockholm. Akademiker blir nämligen väldigt ofta kansli-sekreterare, byrådirektörer och departementsråd.

I varje län låter man *en* stad växa och bli *riktigt stor*. Dessutom satsar man på några »serviceorter». Resten hänförs man helt kallt till »övriga orter». Det är sådana som inte får något statligt stöd. För dom flesta innebär detta att dom lämnats till en mer eller mindre långsam död.

Utredningarna stämmer inte

I arbetet som föregick Länsprogrammet nådde dom några ganska häpnadsväckande resultat. Där säger dom bl. a. att »för att kunna ge service i den omfattning och kvalitet som motsvarar önskemålet hos flertalet personer fordras ett befolkningsunderlag på 30.000 invånare». Har dom inte märkt att

människor överallt i Sverige kämpar för att få behålla sina skolor och affärer så att dom kan få bo kvar.

När det gäller arbete har dom konstaterat att det fordras 100.000 invånare för att kunna ge »en arbetsmarknad med tillräckligt intressant sammansättning». Har dom aldrig hört talas om Morjärv och Blåsjön och alla andra platser där människor kräver att få arbeta där dom bor.

Tänk vilket huvudbry det måste orsaka herrar storstadsplanerare den dag dom begriper att människor helt enkelt inte begär bättre än att få bo kvar i sina små orationella byar. Utan stormarknader och charmiga höghusområden.

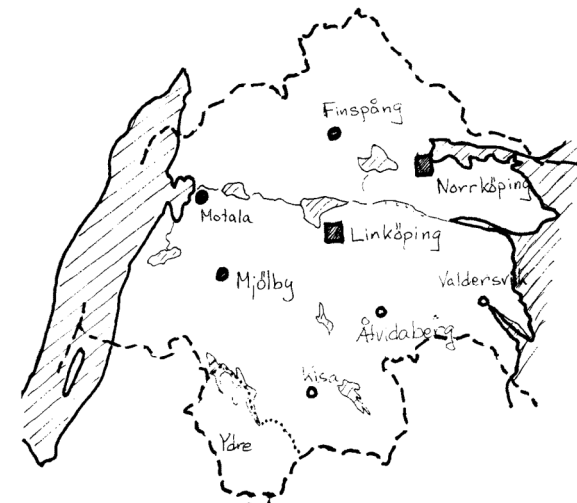
Hur man får gissningar att bli verklighet

Länsplaneringen bygger på gissningar (prognoser) om hur många människor som kommer att bo i ett län, och i så fall var, fram till 1980. När man sedan försöker stödja vissa orter, »lokaliseringsspolitiska åtgärder» kallas det, inriktar man sig på dom orter som har *bäst prognos*. Detta är ett effektivt sätt att få gissningarna att överensstämma med verkligheten. I stället borde man ju, vilket varje förnuftig människa inser, satsa på dom orter som har *sämst* prognos. Bara på det sättet kan vi hålla *hela* Sverige vid liv och låta alla som vill, bo kvar på sina hemorter.

Östergötland - glesbygd?

Östergötland har i dag 75 tätorter, en fjärdedel av invånarna bor på landsbygden och fem procent arbetar inom jordbruket.

Östergötland är inte vad man vanligen menar med ett avfolkningslän. Befolkningen ska, enligt Länsprogrammet, öka med 15 % under dom kommande tio åren. Det är dubbelt så mycket som under den föregående perioden. Trots detta avfolkas landsbygden och dom mindre orterna. Länsprogrammet visar tydligt hur människor kommer att tvingas in till dom stora städerna.

Linköping – Norrköping ska växa ut till ett storstadsalternativ på närmare 300.000 invånare. Av dom pengar som staten satsar i Östergötland går 87 % till Linköping – Norrköping. Denna utbyggnad är ett led i den koncentration till stora orter som pågår i hela Sverige för att rationalisera industrin och förvaltningen. En annan anledning till satsningen på Linköping – Norrköping är att man upplever Stockholms enorma tillväxt som ett hot. Ett hot mot sysselsättningen i länet. Detta visar hur Lands-tinget i Stockholms län ljuter när dom i sin »informations»skrift om Region-

plan 70 säger: »Den har ingen styrande effekt på utvecklingen i andra delar av landet».

Några få överlevande

Åvidaberg, som har klassats som »övrig ort», har redan börjat få svårt att dra till sig företag. Detta trots att Länsprogrammet ännu inte är beslutat! Länet alla andra orter, förutom fem stycken, betraktas också som »övrig ort». Dom fem som får stöd i någon form är Motala, Mjölby, Finspång, Kisa och Valdemarsvik. Dom två sistnämnda är dom enda orter i länets

södra del som får behålla en hygglig service.

Vad blir kvar till dom »övriga»?

En stor del av människorna kommer att få resa långt till sina arbeten. Långt får man också till gymnasium och yrkesskola. Dom flesta »övriga orter» kommer även att sakna högstadieskola, daghem, systembolag, försäkringskassa och mycket annat.

Detta är den utveckling som vi har att se fram emot om dom får som dom vill. En allt större del av Sverige kommer att bli »övrig ort».

Exemplet Ydre:

Ett bra exempel på hur man får gissningar att bli verklighet är Ydre, Östergötlands sydligaste kommun. I Ydre finns allt som människorna där behöver. Det finns affärer, högstadieskola, apotek, läkarstation, folktandvård och allt annat som kan vara bra att ha.

Det finns också industrier, en av dom tillverkar betongblock och måste ha tillgång till bra transportmöjligheter.

Sedan järnvägen i vanlig ordning lagts ner återstår bara landsvägen till Eksjö. Vägen är väldigt dålig och skulle behövas rustas upp. Industrin hotar nämligen med att flytta om inte förbindelserna med omvärlden blir bättre.

Nu tänker man att det här ju måste vara en enkel sak för vägverket att ordna. Nån miljon eller så borde dom ju ha råd med, så många miljarder som dom satsar i Stockholm.

Vi frågade dom. Njae, sa dom, vi måste först titta på prognosen för Ydre. — Jaså ser den så dålig ut, ja då kan det inte bli nåt.

Bara för att det finns en prognos, en gissning, om hur många som ska bo i Ydre 1980 kan man alltså inte ge dom den enda hjälp dom skulle behöva för att kunna bo kvar.

Så blir prognoser verklighet.

i pengar

Regionplanen förutsätter att Stockholm ska få två miljoner invånare år 1985. Länsprogrammen bygger på en ökad omflyttning av människor från mindre orter till större städer. Kan någon gynnas av denna utveckling?

Dom som bor i stora städer drabbas av trängsel, stress, buller och avgaser. Dom människor som bor kvar på landsbygden förlorar arbetet, skolan, järnvägen och affären.

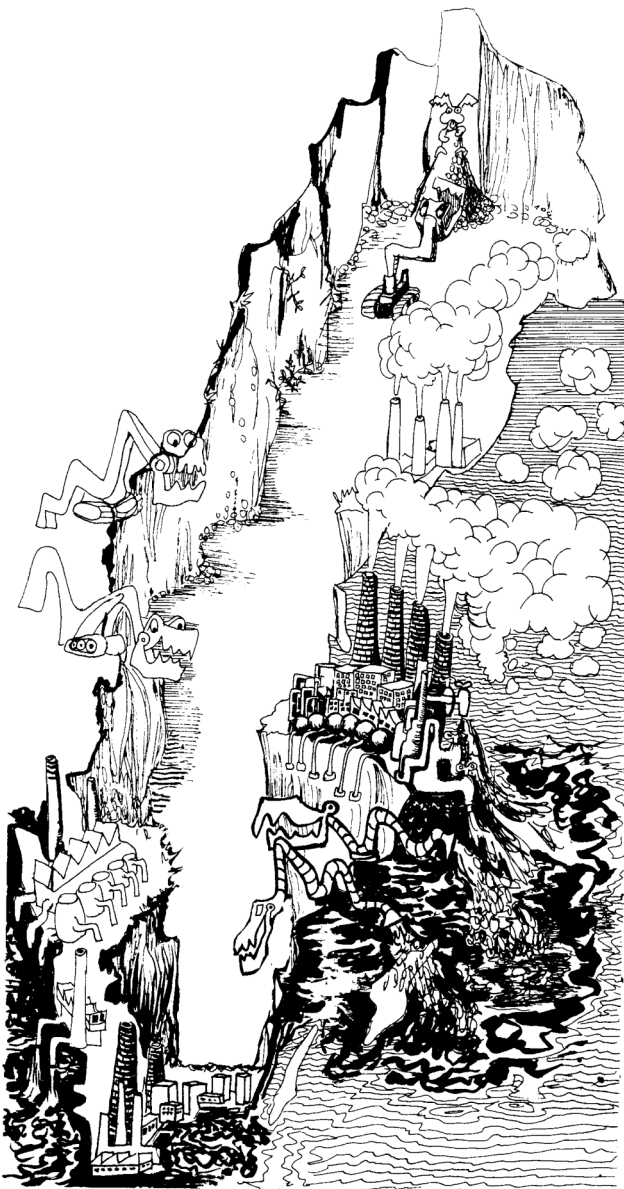
Samhället — alltså vi alla — har utgifter på 200.000 kronor för varje människa som flyttas. Totalt kostar folkomflyttningarna oss varje år mellan fem och tio miljarder. (Här inräknas bl.a. kostnader för skolor, vägar, sjukhus mm som inte utnyttjas på grund av avflyttningarna.)

För företagen däremot är det bra att människor samlas i stora städer. Dom får sett rikt utbud av arbetskraft, som Regionplanen uttrycker sig. Där har dom också nära till kunder, affärsvänner och förvaltning. En stor del av företagens utgifter för etablering i stora städer bekostas av staten genom omsk. lnningsbidrag, flyttningsbidrag osv.

Vad är välfärd ?

Men är det inte bra för oss alla med lönsamma företag? Regionplanen för Stockholm säger t.ex: »hög produktionsstillväxt hos näringslivet är i princip av gemensamt intresse för såväl företag som enskilda invånare». I all statlig planering utgår man också från att en hög ekonomisk tillväxt är det enda sättet att uppnå ökad välfärd.

För att reda ut begreppen måste vi fråga oss vad välfärd egentligen är. Under dom senaste femtio åren har den ekonomiska tillväxten gjort det

möjligt att avskaffa den värsta fattigdomen och gett fler tillgång till en bra utbildning. Den materiella standarden har ökat.

Men välfärd är inte bara materiell standard. Det är också sånt som inte kan mätas i pengar. T.ex. gemenskap, trivsel, möjlighet att bo kvar på sin hemort, frihet från miljöförstöring.

Hur jämför man antalet färg-tv-apparater med frisk luft? Hur jämför man möjligheten att välja mellan 25 olika tandkrämssorter med rätten till arbete? Eller med risken av att jorden är så utplundrad på sina tillgångar om några hundra år att mänskligt liv är omöjligt?

Stordrift

Det ekonomiska system vi har tvingar företagen att konkurrera med varandra. Dom måste hela tiden tillverka mer och mer oavsett om vi behöver det eller ej. För att kunna hävda sig genömt svenska och utländska företag måste dom hålla en så hög produktivitet som möjligt. Det innebär att dom försöker utnyttja sina resurser på effektivaste sätt. Resurser i maskiner, människor och naturtillgångar.

Dessa strävanden leder till stor drift och rationalisering inom jordbruk, skogsbruk och industri. Storjordbruket ökar medan småjordbruket slås ut. Kalhyggerna breder ut sig och många skogsarbetare förlorar jobbet. Produktivitetshetsen leder inte bara till att enheterna blir större utan också till att arbetstempot tvingas i höjden. Löpan-

Människor som övervakar andra människor behövs bara i stora städer.

Människor som arbetar med barn behövs i både små och stora städer.

de band och skiftarbete är några sätt att höja produktiviteten.

Ökat avstånd

Även inom den offentliga förvaltningen rationaliserar man. Även där anser man att stordrift är lönsammare. Huddinge-sjukhuset blir ett faktum. Skolorna förvandlas till väldiga utbildningsfabriker. Kommunerna slås samman vilket medför ökat avstånd mellan väljare och valda.

Men är den höga produktiviteten värd sitt pris om människor får stressiga och otrivsamma jobb, om människor tvingas flytta från sina hemtrakter till storstädernas betongdjungler, om miljön förstörs och våra naturresurser slösas bort?

Vi kan inte längre låta företagsekonomiska och kommersiella intressen styra utvecklingen. Vi måste ta med *alla* kostnader i beräkningen, vi måste se efter vad som är bra för *hela* samhället.

Det kan inte vara vettigt eller på lång sikt ekonomiskt att slösa bort våra resurser och förstöra miljön i en strävan att uppnå en så hög ekonomisk tillväxt som möjligt.

Andra måttstockar

Vi måste bedöma vår rikedom efter andra måttstockar än vi gör i dag. Det kan t.ex. aldrig vara samhällsekonomiskt riktigt att ett stort antal människor är sysselsatta med att framställa onödiga lyxprylar, göra reklam för saker vi inte behöver, . . .

Många människors arbetskraft tas också i anspråk för att ta hand om dom som slås ut av den höga produktions-
takten.

Det kan inte heller vara riktigt att många människor ska gå arbetslösa. Människors arbetskraft är alldeles för dyrbar för att slösas bort på det här sättet.

Om vi i stället inriktar oss på att tillverka det vi verkligen behöver och slutar upp med att konkurrera med andra länder kan vi hålla en mänsklig takt i industrin. Då får vi också råd att bevara miljön och allt behöver inte längre koncentreras till stora städer.

Vi har sett hur urbaniseringen drabbar oss i Sverige. Vilka krafter och värderingar som ligger bakom den.

Samma utveckling pågår i många andra länder. Dom stora världsstäderna brottas med miljöproblem som vida överstiger våra. Är vi på väg åt samma håll?

Ruhr

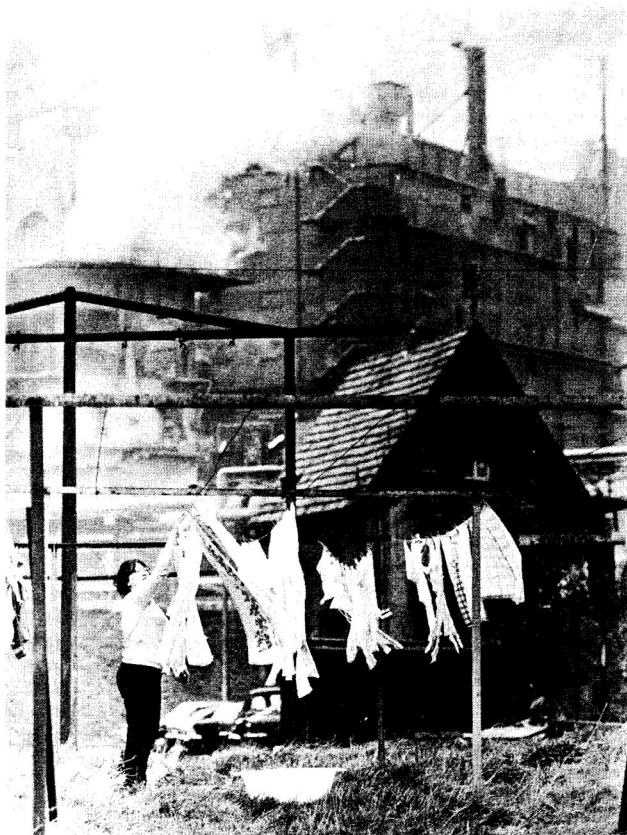
I och med det ökade ekonomiska samarbetet i Västteuropa, EEC, sker en allt hårdare centralisering av företag och förvaltning. Ruhrområdet är EEC:s industriella centrum.

Kol- och järnmalmstillgångarna gjorde tidigt Ruhr till Tysklands industricentrum. Där hade man också goda transportmöjligheter och en stor marknad inom nära räckhåll. Kolets betydelse minskar men nya industrier, främst kemiska, växer ständigt upp.

Dom allt fler fabriker släpper ut sina gifter nästan utan rening. Floden Rhen är Europas mest förorenade vattendrag. Luften förgiftas av cancerframkallande bensen, svaveldioxid, bly och en rad andra ämnen.

Ännu fler industrier

I Duisburg t. ex. vakar automatiska instrument över luftens kvalitet. En katastrofplan finns färdig för utrymning av staden. Varje gång det blir stiltje och fabriksröken lägger sig över staden är det risk för att luftförore-

ningarna blir livshotande. Trots detta bygger man i ett av de sista grönområdena en ny petro-kemisk industri. Den ska bli tre gånger så stor som den hittills största vattenförorearen vid Rhen.

"Fri arbetsmarknad"

Den väldiga koncentrationen av arbetsplatser till Ruhrområdet leder till att många människor tvingas flytta dit. En stor del av dom kommer från andra länder, en sjättedel av Västtysklands arbetare är utlänningar. Våldiga folkomflyttningar äger rum inom hela EEC. Bara under 1970 flyttade 60.000 människor från Syditalien till andra länder. Förflyttningarna går så till att man »per telex informerar Italien varje månad om *beställning av arbetskraft*». (Svenska handelsdepartementet: EEC del 6, 1969, vår kurs.)

Tokyo

Om man i Ruhr och New York kan se vart utvecklingen är på väg så visar Tokyo var vägen slutar. 20 miljoner människor trängs i denna världens största stad och den årliga ökningen är ca 300.000 människor. Ett gråsvart moln vilar över staden. Det kommer från industrier, sopugnar och bilar och ligger sedan 1971 ständigt över staden.

Förgiftningar

Ibland bildas s.k. »fotokemisk smog» som medför att folk faller ihop förgiftade på gatan. Barnen hejdas i växten på grund av solbrist. Folk som bor vid livliga gatukorsningar får rörelsesvärigheter och minnesförlust av blyförgiftning. Smärtor i ögon och hals lider alla av. Astma är en folksjukdom.

New York

Holländarna köpte en gång ön Manhattan av indianerna för 24 dollar. Senare blev ön ett nervcentrum för hela den amerikanska industriutvecklingen. Ön fylldes till brädden med kontor som sökte sig mot skyn för att få plats. Förorterna byggdes allt längre och längre bort och i dag har regionen ca 16 miljoner invånare. Om den läggs ovanpå Stockholm skulle den sträcka sig ända till Karlskoga.

Slum och misär

De för storstäderna typiska miljöproblemen: avgaser, buller, trista förorter etc. är värre än på de flesta andra håll. Det är emellertid inte dom som är det mest utmärkande för New York. Det är framför allt dom *sociala* problemen som gör staden så olidlig att leva i. Dessa problem har naturligtvis sin bakgrund i de ekonomiska motsättningar som finns i hela det amerikanska samhället, i rasmotsättningarna och i konkurrensmentaliteten. Men jättestadens snabba tillväxt förstärker dessa pro-

blem. Öar av slum blir till hela städer där fattigdomen och misären är djup. De sanitära problemen ökar. I New York finns i dag fler rättor än människor. Brottsheten ökar. Tre människor om dagen mördas i New York. Allmänheten varnas att gå ut om kvällen och ett laddat tryck av hot och desperation finns hela tiden i luften.

50 miljoner invånare

Man fortsätter att anpassa sig till de ekonomiska krafterna. Myndigheterna är svaga och splittrade (inte mindre än

1500 instanser delar på besluten). De ekonomiska maktavarna däremot är mäktiga och välorganiserade. De ligger bakom ett förslag till regionplan för New York. I det förutsatta befolkningen öka med 60 % fram till århundradets slut och då har New York praktiskt taget vuxit ihop med övriga städer på östkusten. En stad på 50 miljoner människor är vad som blir resultatet av anpassningen. Dessa siffror får man genom »en analys av hur mycket jobb som industrin kommer att kräva här». Problemen kommer att öka men det hör till. »Utvecklingen» måste gå framåt.

Gasmask på!

Enligt ordföranden i Tokyos forskningscentrum för föroreningar måste stadens invånare bära gasmask om 10 år ifall utvecklingen får fortsätta. Men varje gång miljövärdare kräver åtgärder har de stött på hårt motstånd från topparna inom industri och stat, som är nära lierade med varandra. Man får inte »ignorera den industriella utvecklingens roll i vår förbättrade välfärd» sa presidenten i Handels- och Industri-kamimaren, när han krävde att regeringen skulle ta till baka det lagförslag som kriminaliserade giftutsläpp. Mycket riktigt fick han sin vilja igenom.

Det »japanska undret» är en karikatyr av den västerländska utvecklingen med alla dess misstag och bedrägligheter.

Syrigasautomat i Tokyo

LONDON

Så började eländet

Hur började det egentligen? Det här med städer? Hur kom det sig att människor samlades på vissa platser? Till en början fanns det handelsplatser, dit bönderna från den kringliggande landsbygden kom för att köpa och sälja. Så småningom blev en del bofasta där. Dom blev köpmän och hantverkare. Människorna fick mer specialiserat arbete än bondens.

Det är alltså specialiseringen och handelns utveckling som gett oss städerna. På medeltiden var städerna fortfarande små jämfört med dagens städer.

Industrialiseringen

London blev en handelsstad av stora mått redan i slutet av 1500 - talet. Staden blev centrum för det kolonialväldet England höll på att bygga upp. I slutet av 1700 - talet kom industrialismen. Den tog fart i England och krävde stora rörliga arbetarmassor. Dessa

rekryterades från lägre hantverkare och jordlösa bönder. Dom lockades till staden med fagra löften om bra tjänster. I själva verket räckte lönen inte ens till mat för dagen. Bostäderna var små och hälsofarliga. Människorna trängdes ihop i fruktansvärda slumområden. Samtidigt fanns det dom som bodde lyxigt. Människor som utnyttjade den dåligt betalda arbetskraften. Klyftorna mellan fattiga och rika ökade snabbt.

Industrialismen gjorde att det kring järn- och kolgruvorna i England växte upp industristäder som Manchester och Birmingham, men lättare industrin drogs till London. Den tilltagande specialiseringen, som gjorde att allt fler arbetade i s k manschetttyrken, bidrog också till Londons tillväxt. En människa, som är högt specialiserad behöver en hel stab av andra människor till sitt förfogande. Det samma gäller en specialiserad stad. Den kräver ett stort un-

derstödsområde med ett omfattande transportsystem.

Kolonialismen

Administrationn av Englands stora kolonialväldet fordrade också ett ständigt växande antal av handelsmän, bankirer och byråkrater. Byråkratins tillväxt drev fram en rad uppfinningar som ledde till det moderna kontoret (telefoner, skrivmaskiner m.m.). Detta gynnade i sin tur tillväxten som därigenom accelererade ytterligare.

I och med de moderna kommunikationerna, tunnelbanan och järnvägarna, kunde allt fler människor pendla till innerstan från förstäderna, som därför kunde växa upp allt längre bort från City.

Efter andra världskriget har London vuxit snabbare än någonsin och har nu tolv miljoner invånare.

MOSKVA

Jättestaden Moskva dras nu med många av de vanliga problemen. Tristessen i de massproducerade betongförrorterna kan väl mäta sig med den i Tensta och Rinkeby. Staden är ännu relativt lite drabbad av privatbilismens härjningar men antalet bilar väntas öka snabbt. I Moskva har storstadstillväxten haft andra förutsättningar eftersom det inte funnits några privata vinstintressen eller expansionskrav att ta hänsyn till.

Broms utan verkan

Det var också den första staden i världen där man bestämde sig för att bromsa tillväxten. 1935 fanns 3,5 miljoner invånare. Då beslöt man sig för att staden inte fick växa med en kotte över 5-miljonerstrecket. Detta passe-

rades emellertid redan på 50-talet. I dag bor där, med en del nyligen införlivade områden, nio miljoner!

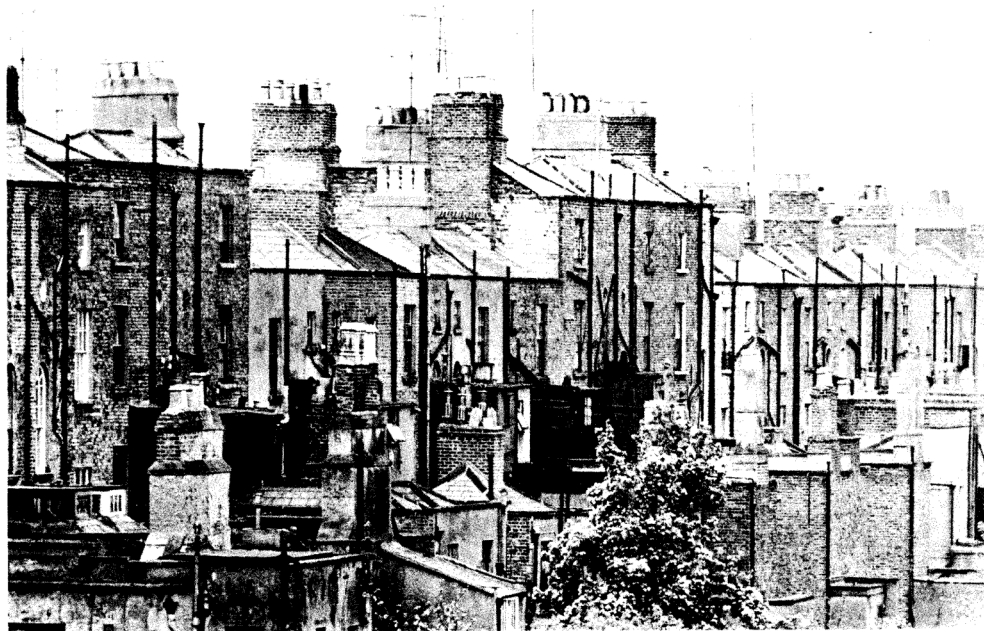
Hur kan nu det komma sig? Detta har diskuterats för lite trots den stora betydelse det har för den som vill tränga in i urbaniseringsproblemet. Att enbart dra till med ord som »byråkrat» eller »revisionism» räcker inte.

Maktkoncentration

Omständigheterna kring oktoberrevolutionen kan ha bidragit till utvecklingen. Denna byggde på arbetarna i städerna som var mycket färre än bönderna på landsbygden. Problemet att balansera utvecklingen mellan stad och land kom bort. Makten centraliserades

till en grupp i städerna och byråkratins växte, framför allt i Moskva.

Kanske ligger den viktigaste förklaringen i den medvetna strävan att konkurrera med väst på dess egna villkor som Stalin och särskilt Chrusjtjev stod för. Målsättningen blev att producera allt fler varor i allt snabbare takt med åtföljande stordrift och koncentration av beslutsfattande. Orsakerna är inte lätta att reda ut i detalj men just koncentrationen av makt och beslutsfattande måste ses som en viktig faktor när det gäller Moskvas tillväxt liksom när det gäller de flesta storstäder. De centrala planeringsorganen har på samma vis som i väst dragit med sig konsultverksamhet, forskning, branchorganisationer, nyhetsförmedling etc. Utvecklingen i Moskva visar att lösningen på storstadstillväxtens problem måste sökas utefter helt nya vägar.

En del försöker!

Det finns — trots allt — länder där man inte tillåter en ohämmad urbanisering. I Kina har t.ex. enligt uppgift från svenska ambassaden i Peking, omkring 30 miljoner människor flyttat ut från storstadsområdena sedan kulturrevolutionens början för sex år sedan.

Avsikten är att alla delar av det väldiga landet ska kunna utvecklas i samma takt.

På samma sätt som kineserna anser att ingen individ ska kunna utnyttja någon annan, menar de att ingen del av landet ska kunna utnyttja någon annan del.

Därför är den stora utflyttningen från storstadsområdena också nödvändig för att i någon mån rätta till vad den tidigare ohämmade inflyttningen fört med sig.

Att göra jämförelser mellan Peking och Stockholm, exempelvis beträffande privatbilsamhälle är naturligtvis meningslöst. I Peking existerar i praktiken ingen privatbilsamhälle — därför har man inte heller många av Stockholms problem.

Däremot kan det vara lärorikt för oss att göra jämförelser mellan Kinas och Sveriges övergripande planering. Eller

snarare gäller det kanske att jämföra Kinas planering med Sveriges »planering».

Större delen av Norrland, Gotland, Öland och många andra områden är idag ekonomiskt underutvecklade i förhållande till andra delar av landet.

I Kina går utvecklingen åt motsatt håll. Varje del — folkkommun — av landet

ska vara så ekonomiskt starkt att den kan utvecklas av egen kraft. Avsikten med denna planering är inte endast att man vill skapa en jämlik utveckling i hela landet. Kina är ett fattigt land, därför har man inte råd att låta en massa människor hålla på med improduktivt arbete, t.ex. transporter.

Om man skulle tillåta en långtgående specialisering och stordrift skulle det vara nödvändigt att bygga upp ett effektivt och dyrt transportsystem. Specialiserade folkkommuner skulle bli starkt beroende av andra kommuner för sin försörjning. Därför bygger man

t.ex. många små traktorfabriker över hela landet istället för ett fåtal stora.

Till skillnad från Sovjet går man i Kina in för att decentralisera den ekonomiska planeringen och de ekonomiska besluten. Därmed verkar man aktivt för många små centra istället för få stora.

Det finns även andra skäl för den nuvarande planeringen i Kina. Ett är strategiskt: om Kina skulle bli anfallet, kanske med kärnvapen, är landet inte så sårbart som det skulle vara om alla fabriker var koncentrerade till stora enheter. Ett annat skäl är demokra-

tiskt: i lagom stora folkkommuner, i lagom stora städer och i lagom stora fabriker finns det av naturliga skäl bättre möjligheter för de enskilda människorna att påverka sin miljö.

Man har i Kina även sett konsekvenserna av urbaniseringen i den industrialiserade delen av världen. Dessa erfarenheter har naturligtvis påverkat utformningen av den nuvarande politiken.

Förhållandena i Kina är inte på långt när idealiska, men man har dock en medveten och långsiktig målsättning och — inte minst viktigt — man arbetar också efter denna målsättning.

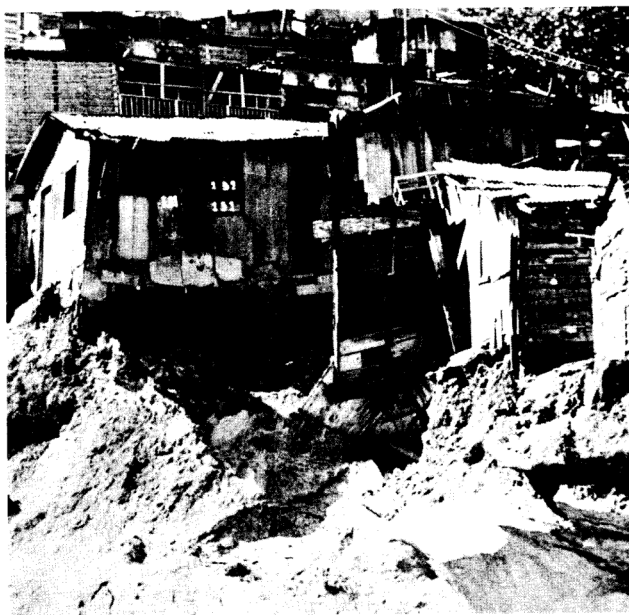
Det finns även andra länder, där man mer eller mindre medvetet satsar på en liknande politik som i Kina.

I Tanzania i östra Afrika försöker man t.ex. i någon mån hejda inflyttningen till huvudstaden Dar es Salaam. Man har inte lyckats särskilt bra, ännu. Vad som märks är dock att inflyttningen och slumbildningen inte är lika kraftig som i andra jämförbara afrikanska storstäder.

Längre har man dock kommit i Havanna på Kuba. Före revolutionen var Havanna en hektisk och sjudande nöjesstad. Skillnaderna mellan såväl de rika stadsdelarna och de fattiga, som mellan Havanna och resten av Kuba var ofantliga. Idag minskar Havannas befolkning och betydelse till förmån för hela landet.

Det är alltså möjligt att genomföra en annan utveckling än den vi har idag i Sverige och större delen av världen.

Storstäder i u-land

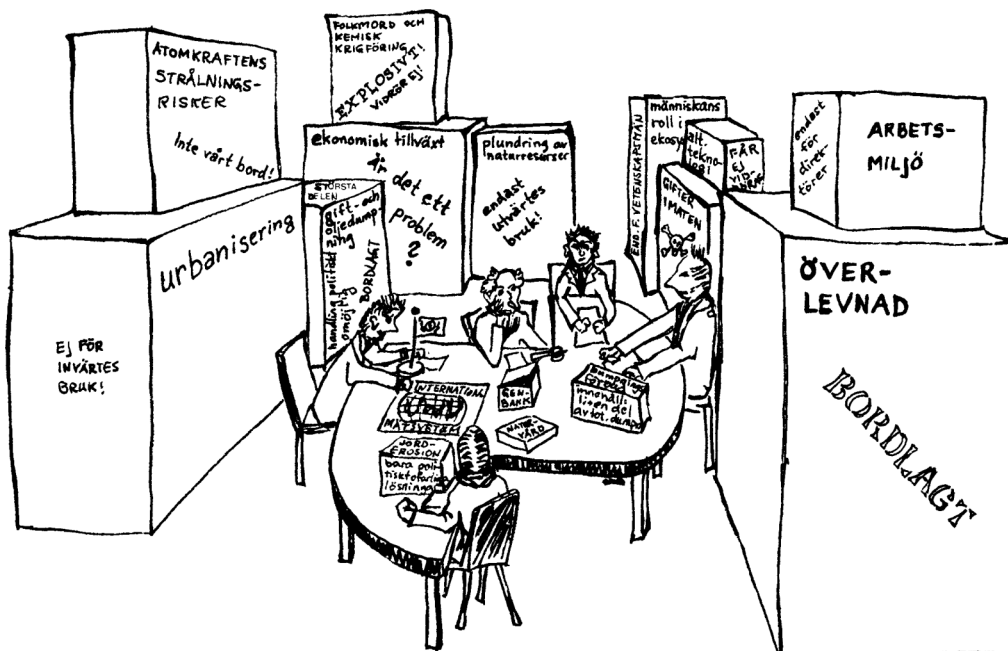
Slumområde i Rio de Janeiro

Det är inte bara den högindustrialiserade världen som har problem med den snabba tillväxten i storstäderna. Även större delen av de s.k. u-länderna har väldiga svårigheter att brottas med.

Orsaken är i princip densamma som i de högindustrialiserade länderna. Den största ekonomiska satsningen sker i de större städerna medan landsbygden i stort lämnas utan stöd.

Den snabbt växande befolkningen i byarna får svårt att klara försörjningen. Många är tvingade att flytta till de större städerna, där de åtminstone har en teoretisk möjlighet att få jobb. I de flesta av Asiens, Afrikas och Latinamerikas storstäder breder på så sätt väldiga slumområden ut sig kring en luxuös kärna av luftkonditionerade kontors- och affärshus. Så länge det starka ekonomiska och därmed politiska beroendet till de forna kolonialmakterna och andra industrialiserade länder består kommer de enskilda u-länderna att få ytterligare svårt att hejda den nuvarande utvecklingen.

Vad gör FN (inte) åt storstadstillväxten?

FN:s konferens om den mänskliga miljön i Stockholm i sommar blir en gigantisk historia. 1200 delegater från 120 länder träffas för att diskutera miljöproblemen. Många människor ser fram mot konferensen med stora förväntningar. Men vad kan man egentligen vänta sig av den? Vad kommer FN att göra?

Det är faktiskt inte särskilt mycket. Speciellt inte vad det gäller problemen med urbaniseringen. Visserligen finns en huvudpunkt på dagordningen för konferensen som handlar om »bebyggelseplanering för en god miljö», men dom resultat man kommer att komma fram till är minst sagt otillräckliga.

I dom bakgrundsdokument som publicerades i mars finns ett avsnitt om urbanisering. Där beskriver man en hel del av dom problem som finns i världens storstäder. Där finns också förslag till hur man ska lösa problemen.

Hur ser då FN på urbaniseringen? Man talar mycket om människans oförstånd

och oförmåga. Det är »människans oförmåga att förstå urbaniserings effekter» och »människans oförmåga att vidta nödvändiga förebyggande och tillrättaläggande åtgärder» som får skulden för problemen.

I själva verket är det ju så att effekterna av att städer får växa sig större och större är sånt som man känt till sedan länge.

FN tiger

Och anledningen till att människor flyttar till städer är knappast att dom saknar förmåga att se vad det för med sig. Orsakerna är ju snarare, som vi försökt förklara i den här tidningen, att dom tvingas dit. Och att dom tvingas dit därför att industriidkare, imperiebyggare och byråkrati tjänar på att dra ihop väldiga mängder människor till städer. Men det talar inte FN om.

När man så kommer in på vad som kan göras åt det hela, visar man att det

man är intresserad av är att styra och planera effekterna av urbaniseringen. Inte att motverka urbaniseringen och storstadstillväxten i sig.

Planera mera!

Vad FN då föreslår är något som på många sätt liknar vad vi har i Sverige: Planering! Anpassningsplanering.

Regionplaner, länsprogram och fysisk riksplanering. Det är kontentan av hur FN tycker att problemen ska klaras av. Dom problem som kommer att följa är att hälften av jordens befolkning och fyra femtedelar av befolkningen i dom industrialiserade länderna kommer att bo i städer år 2000.

Man blir lätt besviken när man kommer på såna här saker. Men egentligen är det inte att vänta annat. FN är ett samarbetsorgan mellan regeringar och den stora majoritetens regeringar är som den svenska inte beredda att ändra utvecklingen mer än marginellt. Varför skulle dom då handla annorlunda i FN?

NYA HOT MOT KUNGSÄN

City-67 är den plan som vill jämna så gott som hela centrala Stockholm med marken och som fortfarande används, fastän tom politikerna nu anser den helt föråldrad. Enligt den görs Jakobsgränd tre gånger så bred, huset Jakob Mindre rivs och Arsenalsgatan breddas och läggs tätt intill almarna. Med resultatet att bilarna i en bred ström styckar upp Kungsåsen och förstör trivselen. VI VILL I STÄLLET HA EN SAMMANHÄNGANDE PARK FRÅN HAMNGATAN NERTILL STRÖMMEN

Även om biljetthallen flyttas så att almarna skenbart räddas kommer buller och avgaser att göra det omöjligt att samtala och umgås vid almarna. Om Arsenalsgatan läggs intill almarna kommer dessutom asfalten att minska tillförseln av det regnvatten som almarna måste ha för att kunna leva. I kombination med vägsaltet kan detta leda till att almarna dör. VI KRÄVER ATT ARSENALESGATAN BLIR GÅNGSTRÅK

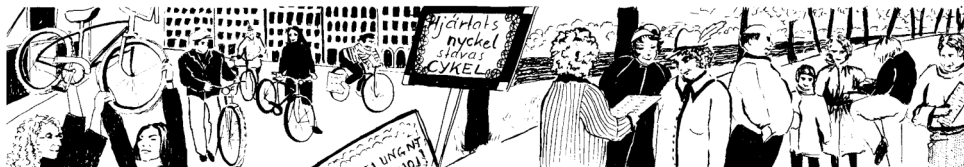
Om inte tunnelbaneuppgångarna läggs helt utanför parken — vilket är ett allmänt önskemål — får vi i 3-4 år en stor bullrig, dammig och inplankad grop i kungsåsen.

Beslut om Jakobsgränd har ställts på framtiden men biljetthallens läge ska bestämmas i höst. Det betyder att almarna får stå över sommaren.

TACK

för det som sänks in som stöd för miljön på vårt postgirokonton 708645-7

Kampen går vidare!
ALTERNATIV STAD

Runt om i världen går folk samman för att protestera mot miljöförstörelsen, för att skapa bättre boendemiljö, för att kräva att man tar hänsyn till dom begränsade resurser vi har. Människor protesterar överallt. Vi vill inte längre ha skräckförorter

och slumområden, vi vill inte ha luft- och vattenförorenande industrier. Vi vill ha levande byar och lagom stora städer. Människor i hela världen börjar ifrågasätta utvecklingen och dom krav på ekonomisk tillväxt som ligger bakom.

Överallt i Sverige har människor gått samman för att hindra den miljöförstöring och dom faror som den ökande bilismen fört med sig. I många städer har man haft cykeldemonstrationer för »en bilfri innerstad». I Uppsala har man

delvis lyckats - dom centrala delarna ska under en försöksperiod vara bilfria.

I Göteborg ordnar Aktion Kollektivtrafik fotgängardemonstrationer. Människor promenerar fram och tillbaka

på övergångsställena under mottot »Ta tillbaka din rätt att gå fritt på gator och torg».

I storstäderna protesterar människor mot att motorvägar dras genom bostads- och grönområden. Samtidigt som man ute i landet kräver att få sina vägar förbättrade.

Morjärv, Blåsjön och Drevdagen är några av dom platser där människor kämpar för att få behålla skolan, affärerna, bussen och jobbet. Allt för att kunna bo kvar och arbeta på sin hemort.

Många grupper arbetar med namninsamlingar. Det är ett bra sätt att visa hur många man är när man kräver att barnens lekplatser ska vara trafiksäkra, att gamla människor ska få bo kvar och inte tvingas in till centralortens äldreomsorg, att små kommuner får leva kvar och inte slås ihop till större.

Cykellaktion i Göteborg

ALTERNATIV STAD

Det finns många sätt att jobba på för att förbättra miljön. Här i Stockholm finns en mängd byalag och aktionsgrupper. Alternativ Stad är en av dom.

Vi jobbar med att sprida information, göra aktioner, studera olika planer, måla cyklar osv.

Vill du veta mer, så kom till ett av våra informationsmöten (varje måndag kl. 18⁰⁰ på Bryggargatan 8)

Förra sommaren lånade Alternativ Stad ut cyklar till turister och stockholmarna. Det blev en jättesuccé! Lär gör vi om det. Men det behövs ännu fler cyklar. Har du en cykel som bara står, tar vi gärna hand om den. Det gör inget om den är lite skraltig. Ring 115852 eller 113403 så kommer vi och hämtar den.

En av våra viktigaste uppgifter är att i god tid informera om vad som sker med vår stad. Du kan hjälpa oss att på basis av fakta skapa en bred folklig opinion. Ett bra sätt att nå det målet är att sprida miljömärket »Grönare Stad» och framförallt Alnbladet till så många som möjligt

I Norge finns det många olika miljögrupper. Några sysslar mest med stadsmiljö. Andra har bildats för att göra aktioner vid speciella tillfällen. Ett exempel är när man försökte stoppa byggandet av en kraftstation vid Mardalsfossen, det högsta vattenfallet i Norden.

En av dom grupper som jobbar i Amsterdam är De lastige Amsterdamer (Dom besvärliga amsterdamsborna). Det är en grupp som tar reda på vilka planer som finns och vad dom tänker göra med stan, för att informera och aktivera människor. Dom har jobbat mycket med trafikfrågor och krävt att få bort bilarna från innerstan och få en bättre kollektivtrafik.

Att måla övergångsställen där det inte fanns några, att plantera träd och blommor »i asfalten», att ockupera rivningshus tillsammans med folk som inte hade nästanstans att bo. Det var en del av vad kabouterne (tomtenissarna) gjorde. Ett av målen för aktionerna var att dra uppmärksamheten till problem som många människor ännu inte kände till. Fler och fler människor deltog i protesterna.

I Japan har protesterna mot miljöförstörelsen blivit en »folkrörelse». Husmödrar går samman och protesterar mot att maten är giftig och att deras

Demonstration mot miljöförstörelsen i Tokyo

barn blir sjuka av luften dom andas. Religiösa grupper demonstrerar mot luftföroreningarna. Studenter och bönder slåss tillsammans för att förhindra att en flygplats byggs på bördig jord.

Företaget Chissos kvicksilverutsläpp åstadkom en fruktansvärd katastrof. Människor i staden Minamata förgiftades, hundratals människor blev svårt sjuka och ett femtiotal avled. Människor i Minamata och i andra städer bildade Minamata-rörelsen. Man pro-

cessar mot företaget. Man ordnade demonstrationer utanför fabriken. Och man sprider information om det som hänt jorden runt.

Fler och fler människor börjar protestera mot det som händer med vår miljö och fler och fler går samman för att stoppa den utveckling som leder till ännu värre miljöförstörelse. Det är endast om vi blir ännu fler som deltar i kampen som vi kan åstadkomma en förändring.

Människor i Norge försöker stoppa kraftverksbygge

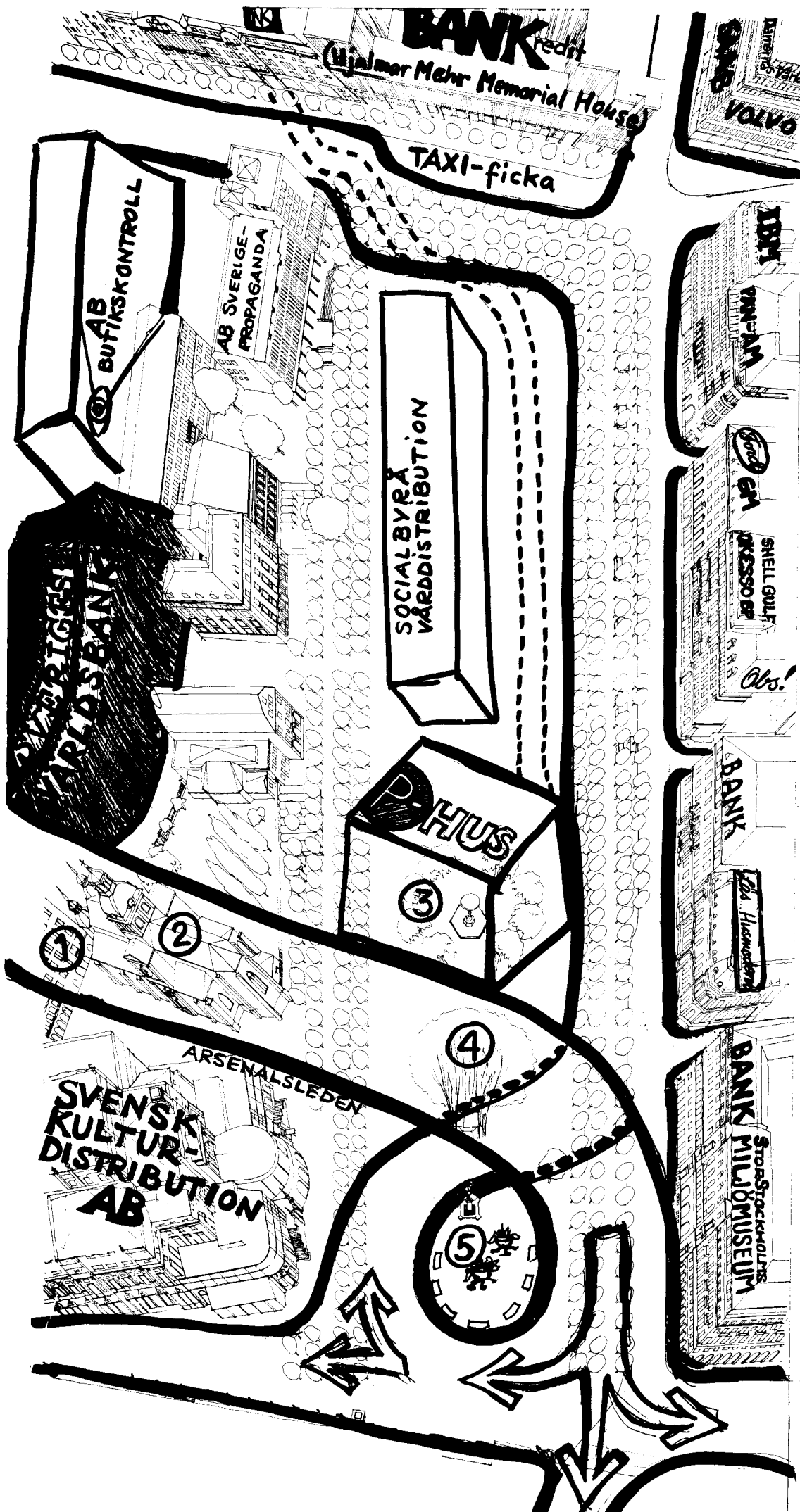
ALNBLADET nr 1 (2 kr)
handlar om Alnarna

ALNBLADET nr 2 (2 kr)
beskriver dom konsekvenser Regionplan 70 kommer att få för Stockholm

BYALAGET (1 kr)
är en tidning där byalag och aktionsgrupper i Stockholm berättar om vad dom gör och om vilka problem dom tar upp.

Detta kan du få hos
Alternativ Stad
Bryggargatan 8
111 21 Stockholm
Postgiro: 70 86 45 - 7
Tel: 11 34 03

URBAN ISERING slår till

PROJEKT ARSENALSLEDEN

Eftersom trafikströ-
men genom City
förutsättes öka,
bedömer jag det
som en klar
omöjlighet att i
längden mot-
sätta sig den
progressiva utveck-
ling som detta
innebär.

Jag anser det därför nödvändigt att kompromettera Klara Strands-leden (som nästan efter reserveras för nordgående trafik) med en 7-filig Arsenalsled för den sydgående trafiken. Denna bör då sträckas från Karlbergsmotet och dras över Vasaparken, Norra Bantorget, Centralbangården, södra Kungsträdgården, för att sedan via en bro över Gamla stan fortsätta till arbeteskraftsreservoaren söder om City.

TECKENFÖRKLARING:

- ① Jakobs Mindre totalsanerats
- ② Jakobs kysta totalsanerats
- ③ } div. artfrämmande vege-
- ④ } tations element
- ⑤ } elimineras
- ⑤ Operaparken med
bankar o. blomkult.

== = körbana
=== = gångtunnel

Urban Isring
URBAN ISERING, PROF. TEKN. DR.
ECON. HC.